

E45

Редакційна колегія:

Малишева Н.Р., докт. юрид. наук, проф., акад. НАПрН України (відповідальний редактор);
Кулинич П.Ф., докт. юрид. наук, проф., член-кор. НАПрН України; Олещенко В.І. – канд. геогр.
наук, доцент, Красіліч Н. М. – канд. юрид. наук, доцент, Васянович О. А. – канд. юрид.
наук, доцент, Гурова А.М. – канд. юрид. наук.

E45

Екологічне законодавство України через призму його історичного розвитку :
Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. до 60-річчя Закону «Про охорону
природи Української РСР» (м. Київ, 09 квітня 2021 р.). – К.: Видавництво
«Наукова Столиця», 2021. – 220 с.

ISBN 978-617-7649-38-9

У збірнику матеріалів подано наукові доповіді та повідомлення, представлені на Всеукраїнській науково-практичній конференції, організованій Інститутом держави і права імені В. М. Корецького НАН України з нагоди 60-річчя Закону «Про охорону природи Української РСР» і проведених в дистанційному режимі 09 квітня 2021 р. (м. Київ).

Предмет обговорення – історичні витoki, сучасний стан та перспективи розвитку екологічного законодавства України. Розглядаються проблеми формування та реалізації наукових засад сучасного екологічного законодавства, перспективи його систематизації, удосконалення нормотворчої та правозастосовної практики в умовах посилення глобалізаційних процесів, європейської інтеграції України, децентралізації владних повноважень, посилення ролі та розширення сфери відповідальності місцевого самоврядування, зростання ролі громадськості, інші найбільш актуальні проблеми.

Матеріали друкуються в авторській редакції.

ЗМІСТ

Вступне слово	6
Маланюва Н. Р. Закон «Про охорону природи Української РСР» як його значення для розвитку екологічного законодавства України	8
Гетьман А. П. Закон «Про охорону природи УРСР» як перший крок до функціонування законодавства України про охорону природи	16
Каракаш І. І. Нормативно-правові акти, що передували Закону УРСР «Про охорону природи Української РСР»	19
Одещенко В. І. Закон про охорону природи 1960 року: як то було результатом перших архівних та інших розвідок	23
Андрейцев В. І. Дослідження та перспективи новітньої екологічної політики України: законодавчі та наукознавчі аспекти	30
Анісімова Г. В. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» як підрунтя формування правового механізму екологічних прав та інтересів громадян	37
Гавриш Н. С. Відшкодування шкоди, заподіяної ґрунтовому покриттю, за законодавством України	43
Гафурова О. В., Кухар О. В. До питання про правове регулювання утилізації непридатних до використання пестицидів, що накопичені за часів СРСР	48
Григор'єва Х. А. Перспективи енергетичного права: в орбіті екологізації	52
Євстігнєв А. С. Окремі пропозиції щодо концептуальних засад системного оновлення екологічного законодавства України	56
Єрмоленко В. М. Питання запобігання формуванню еколого-правового нігілізму у вищій юридичній освіті в Україні	59
Кірін Р. С. Декарбонізація енергетики як важіль впливу на сучасну еколого-правову систему України	62
Кобецька Н. Р. Еволюція засадничих положень еколого-правового регулювання	66
Коваленко Т. О. Міжнародно-правове забезпечення сталого розвитку сільського господарства та сільської місцевості Українських Карпат	69
Костяшкін І. О. Еколого-правові аспекти права загального землекористування громадян	75

- України від 14.01.2011 — 2011 р., № 1, стор. 13, ст. 1.
6. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами з іншої сторони : Міжнародний документ від 27.06.2014 // Офіційний вісник України від 26.09.2014 — 2014 р., № 75, том 1, стор. 83, ст. 2125 (Угоду ратифіковано заявою законом № 1678-VII від 16.09.2014)
7. Про ратифікацію Угоди між Урядом України та Європейським співтовариством атомної енергії про наукову і технологічну співпрацю та асоційовану участь України у Програмі наукових досліджень та навчання Євратом (2014-2018) : Закон України від 22 вересня 2016 р. № 1542-VIII // Офіційний вісник України від 28.10.2016. 2016 р., № 83, стор. 25, ст. 2720.
8. Про ратифікацію Паризької угоди : Закон України від 14 липня 2016 р. № 146-VIII // Офіційний вісник України від 12.08.2016 — 2016 р., № 61, стор. 12, ст. 2074
9. Про утворення міжвідомчої робочої групи з питань координації подолання наслідків зміни клімату в рамках ініціативи Європейської Комісії «Європейський зелений курс» : постанова Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 33 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/33-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 24.03.2021)

Кобецька Н.Р.

докт. юрид. наук, проф., Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ЕВОЛЮЦІЯ ЗАСАДНИЧИХ ПОЛОЖЕНЬ ЕКОЛОГО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Екологічне право України – відносно молода галузь права і законодавства. Специфіка, складність, різноманітність і виняткова важливість відносин в сфері взаємодії суспільства і природи визначили свого часу потребу в самостійному правовому регулюванні екологічних відносин в рамках окремої галузі права, а в подальшому – в створенні розвиненого і ефективного, вельми складного за структурою, специфічного еколого-правового механізму.

Виріши за кілька десятиліть з невеликої групи нормативно-правових актів, які були покликані визначити правила використання окремих видів природних ресурсів, нині предмет та сфера регулювання екологічного права охоплює широке коло відносин та об'єктів і має тенденцію до подальшого розширення. Така тенденція до визнання об'єктами екологічного права нових елементів природного середовища відображає об'єктивний стан включення їх в соціально-господарські системи, необхідність правового оформлення та забезпечення охорони. Усталеним підходом до диференціації відносин, що складають предмет регулювання

екологічного права України, є поділ їх на три великі групи: природоресурсні, природоохоронні та відносини забезпечення екологічної безпеки. Водночас, кожна з цих груп є складною, оновлюваною системою, яка постійно розширює свої межі. Видається, що сьогодні особливо важливим є не допустити перетворення екологічного права як цілісної системи в аморфне нагромадження правових приписів, які прямо чи опосередковано регулюють взаємодію людини і природи, розмиття сутності і основного призначення еколого-правового регулювання. При віднесенні до екологічного права нових груп правових норм, нових правових інститутів слід виходити з їх цільової спрямованості – регулювання відносин «людина-природа», що спрямоване на охорону, збереження, відновлення довкілля та його елементів, недопущення негативних змін екосистем, наслідком чого є загроза нормального існування, в тому числі, і людини.

Специфіка екологічного права як галузі права криється саме в його цільовій спрямованості та суб'єктно-об'єктному складі. Будь-яка норма права спрямована на регулювання суспільних відносин між людьми. При цьому, людина – біосоціальна істота, яка існує одночасно в двох системах – природній і соціальній. Природна система розвивається за власними, об'єктивним законам, є життєво важливим фактором існування і розвитку суспільства загалом. Всі інші галузі права створені переважно для регулювання відносин з приводу соціального середовища існування людини. І лише екологічне право всією за своєю суттю орієнтоване на природний світ існування людини, на підтримку або відновлення його сприятливого стану, на збереження екологічного благополуччя.

В останні десятиріччя минулого століття антропогенний вплив на природне середовище набув таких масштабів, коли він підриває природні основи життєдіяльності самої людини. В суспільстві прийшло розуміння соціальної цінності сприятливого стану навколишнього середовища. Під впливом філософських і етичних поглядів на причини і шляхи виходу з кризи виникло нове уявлення про співвідношення в системі «суспільства-природа», яке отримало юридичну інтерпретацію у вигляді законодавчого введення нового суб'єктивного права – права на здорове, сприятливе, безпечне довкілля. Антропоцентричний,

антропологічний підхід став основою розробленої проф. В. І. Андрейцевим концепції права екологічної безпеки України. Для України, де ще два-три десятиліття тому екологічні права людини розглядались лише на рівні наукової доктрини, нинішнє їх законодавче регулювання, практика реалізації та судового захисту є особливо цінним і значимим в еколого-правовому механізмі регулювання.

Водночас, сьогодні відбувається переосмислення, усвідомлення і сприйняття світоглядно-філософської концепції екоцентризму, що може бути покладена в основу так званого «первинного», «природного» екологічного права. Яка ще інша галузь права настільки близька і на пряму залежить від об'єктивно існуючих законів природи. В цьому плані екологічне право найбільше пов'язане з базовою, світоглядною теорією природного права, яке є основою формування права позитивного. В теорії і філософії права зараз все частіше ведеться мова про необхідність нового ціннісного юридичного світогляду. А в епоху екологічної кризи цей правовий світогляд і праворозуміння без сумніву має бути екологізованим. Гармонійне взаємоіснування людини і природи повинно бути віднесене до визначальних правових засад, цілей – поряд з традиційними ідеалами рівності, свободи, справедливості. Врахування природоохоронних вимог має стати важливим принципом організації всього права, всієї державної і господарської систем, і, напевне, чи не найперше – суспільної і індивідуальної свідомості.

В доктринальних роботах з екологічного права у 80-90-их роках минулого століття докладно обґрунтовувалась необхідність екологізації свідомості, господарсько-виробничої діяльності, всіх елементів правової системи держави, включаючи правозастосовчу практику та правотворчість, а також безпосереднє впровадження еколого-правових приписів у всі галузі законодавства. Ще одним засадничим принципом еколого-правового регулювання став принцип комплексного підходу. З одного боку, він визначався об'єктивно існуючим нерозривним зв'язком між природними об'єктами та елементами природного середовища, з іншого – впливав з необхідності правового оформлення оптимального поєднання економічних, споживацьких інтересів людини в

задоволенні ресурсних потреб економіки та екологічних інтересів, спрямованих на забезпечення життєво необхідної потреби існування в безпечному, ресурсно та екологічно збалансованому довкіллі.

У сучасних умовах названі засади набувають нових змістовних характеристик та проявів, втілюючись в реалізацію принципу екосистемного підходу та міжнародної стратегії сталого розвитку. Екосистемний підхід покликаний проводити комплексне управління земельними, водними та біоресурсами, яке забезпечує їх збереження та стале використання на справедливій основі. В основу стратегії сталого розвитку покладено «принцип відповідальності перед майбутніми поколіннями» – просування шляхом сталого розвитку суспільства, за якого задовольняються потреби сучасності без загрози майбутнім поколінням задовольняти свої потреби. Глобалізація проблем охорони довкілля, євроінтеграційний вектор політики України зумовлюють об'єктивну необхідність врахування новітніх міжнародних підходів при формуванні та реалізації національної екологічної стратегії та вдосконаленні екологічного законодавства.

Коваленко Т. О.

*докт. юрид. наук, проф., Київський національний
університет імені Тараса Шевченка*

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ТА СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ

У Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р. охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини проголошені невід'ємними умовами сталого економічного та соціального розвитку України. 25 вересня 2015 року була прийнята Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року», яка проголосила новий план дій, орієнтований на виведення світу на траєкторію сталого та життєстійкого розвитку, що включає 17 цілей сталого розвитку та 169 задач. Відповідно до